

„Lelkipásztor, gazda és író..” így jellemzi Szabó Géza csopaki elődöm 1971-ben kelt kéziratában Fábián József „valóban tiszteletes és tudós” lelkipásztort. Rövidebben és összefogottabban mi sem jellemezhetnénk jobban több mint két évszázad távlatából az 1761 február 20-án itt Alsóörsön született és Tótvázsonyban 1825 január 29-én meghalt Fábián József életét.

Tisztelt Hallgatóim!

Emlékezve és tisztelve most Fábián József emléke előtt, tekintsük át rövidem mit is adott és hagyott Fábián József az utókorra.

1: A lelkipásztor Fábián korában a racionalizmus volt Európa szellemi hajtóereje. Az ellenreformáció nyomása enyhül II József színrelépésével.

Jellemző, hogy Fábián épp a Francia forradalom kitörésének évében lesz a debreceni egyetem szeniora, a diákság vezetője, ahol teológiát tanul. Nem akár kik kortársai: Itt szövődik életre szóló barátság Csokonai Vitéz Mihállyal a költővel és Pethe Ferencsel aki később a keszthelyi Gazdasági Akadémia vagyis a Festetics gróf által alapított Georgikon igazgatója lesz.

Elsajátítja a francia nyelvet majd ésvájcban tanul. Lavater lesz szellemi példaképe, akit szabad gondolkodása miatt többször száműznek. Ez a Karteziánus szellemiség, - mindent az ész mérlegén megmérni, - határozza meg későbbi egész életét.

Hazatérve rövidesen visszatér szülőföldjére és Vörösberényben majd Tótvázsonyban szolgál.

Csak egy rövid szemelvény arról, hogy mit is jelentett a racionalizmus ebben a korban az íghirdetésben. A Bibliában számos helyen olvashatunk olyan pusztító természeti jelenségekről, eseményekről, amelyek Isten népe számára a Teremtő nagyságát példázzák. Gondoljunk csak az egyiptomi tíz csapás egynémelyikére, vagy a népet félelemmel eltöltő csillagászati jelenségekre.

Fábián egyik íghirdetésében ezzel kapcsolatban ekként elmélkedik:

„A jelenségek sokfélék az égen. Ezt előre meg lehet tudni, ki lehet számítani. Mindez azt bizonyítja, hogy ezek egyszerű természeti jelenségek és nem lehetnek semmiféle babonás hiedelmek alapjai. A pogányok féltek, mert nem ismerték a természet titkait. Mi már ismerjük és benne Isten dicsőségét látjuk meg..”

Vitathatatlan, hogy az említett két gyülekezet fénykorát élte ebben az időben. Tótvázsonyban akkor több mint hétszáz református élt, a környék egyik legnagyobb ha nem a legtehetősebb közössége volt. Messzire vezetne a Fábián utáni korok romlásának okát itt és most kutatni, mindazonáltal az ő és kortársai hűségére jellemző az ovidiusi idézet: „Mindennel adósok vagyunk és tenni tisztünk ami tőlünk kitelik..”

Lelkipásztori működéséhez még egy kedves anekdota: Csokonai hangulatos verse a „Szerелеmdal a csikóbőrös kulacshoz” talán valahol Fábián szöllejében, Vörösberényben ihletett, hiszen az a „Kálvinista pap” aki leginkább közel állt Csokonaihoz, Fábián József volt.

Ennek a kornak egyik legfontosabb hazai szellemi irányzata a nyelvújítás. A megromlott közbeszéden igyekeztek javítani a legelhívatottabbak. Olyan kifejezéseink származnak ebből az időből mint pl „állatvilág” „természet” „számvetés” „vélekedés”. Kazinczy mint vezéralak neve maradt fenn ezzel a munkával kapcsolatban. De bizony ha egy kicsit jobban megvizsgáljuk a kort, kinek másnak mint Fábián Józsefnek a nevére bukkanunk, - ezan a területem is. Igaz nem Kazinczy táborában, hanem szigorú ellenfeleként. Kazinczy „papfi gazfi” ként jellemez némelyeket az ellentáborból ellentmondást nem tűrő dühében, mindazonáltal az utókor helyesen látja Kazinczy múlthatatlan érdemei mellett hibáit is,

amelyekre Fábíán József és köre később Berzsenyi Dániellel és Kisfaludy Sándorral kiegészülve helyesen reagáltak.

És máris a szőlőnél vagyunk a „gazda” Fábíán Józsefnél ahogy az elején elődöm szavaival jellemeztük.

Fábíán külhoni teológiai tanulmányairól nem csak a prédikálás tudományának mesterségét hozta haza, hanem az abban a korban a teológiához szervesen kapcsolódó természettudományos ismerteket is. Ne valami harmadosztályú ismertetőre gondoljunk, ami úgy ragadt még ráadásként a peregrínus diákra, hanem a kor legújabb tudományos ismereteire.

Berényi parókiájáról feljegyzik, hogy fizikai szertára volt berendezve: a laterna magica kívül volt még egy villanygépe is amely akkor hazánkban különlegességnek számított.

De véleménye volt a Mongolfier testvérek léggömbjéről is aminek nagy jövőt jósolt.

Széles látókörűségére jellemző, hogy élete végéig levelezett Chaptallal a neves francia gazdával a sasza szőlő nemesítőjével, későbbi francia mezőgazdasági miniszterrel.

Lefordította a borászattal kapcsolatos könyvét saját költségén kortársai okulására.

Az akkor még itthon kialakulatlan tudományos gondolkodás megteremtésében az alábbi gondolatok vezették:

A fő cél: „a köznép elméjét megvilágosítsa és a mennyire lehet az uralkodó babonáság alól feloldozza s az ellen megerősítse. Babonáságnak nevezem pedig itt mind azt, valami az okosságnak és a vallásnak szentséges törvényivel egyenesen ellenkezik. A babonáságnál nincsen nagyobb ostora és veszedelmesebb pestise az emberi nemzetségnek, mely miatt jószágok, egészségek sőt szokszor életek is veszedelembe tétetik ki az embereknek..”

De írt természeti históriát gyermekeknek illetve törekedett arra, hogy az akkori népoktatásban helye legyen a „Mezei gazdasági tudománynak” is. Kéziratait benyújtotta, nem rajta múlt, hogy a délibábos magyar ég alatt ahogy sok másból, sem azóta és ma is, nem lett semmi sem..

Szőlészeti munkásságát nálamnál sokkal avatottabb szakértők jellemezhetnék, mindazonáltal bortermelő ember lévén olvasva a „Mezei gazdaságok rövid summáját” tisztelegve csodálom ennek az embernek alaposságát, igényességét és küldetés tudatát.

Ahogy most Csopak felől autóztam a római úton, eszembe villantak az elhagyatott és kizsigerelt táblákat látva Fábíán elgondolkodtató sorai:

„A szőlőművelésen értetik annak ültetése, gondviselése és javítása...hát bizony ettől ma igen messzire vagyunk.

Adja a Gondviselő, hogy adassék nekünk szeretett vidékünkön mielőbb egy mai Fábíán József, aki értő gondviselője, szerető plántálója és javítója a Balaton felvidék évezredes szőlőkultúrájának..